

COLLOQUIA RUSSICA

Series I, vol. 2

PRINCIPALITIES IN LANDS OF GALICIA AND VOLHYNIA IN INTERNATIONAL RELATIONS IN THE 11TH-14TH CENTURIES

Publication after 2nd
International Conference,
Ivano-Frankivsk, 20-22th October, 2011

Editor: Vitaliy Nagirnyy

Krakow 2012

 ontents

PREFACE	11
ПЕРЕДМОВА	15
ПРЕДИСЛОВИЕ	19
The list of the participants of the conference	23
The welcoming speech of the coordinator of the conference PhD Myroslav Voloshchuk	26
The welcoming speech of the vice-rector of the Vasyl Stefanyk Precarpathian National University Prof. Ivan Myroniuk	29
The welcoming speech of the vice-director of the Institute of history and politology of the Vasyl Stefanyk Precarpathian National University PhD Mychailo Sygydyn	31
The welcoming speech of the Head of the Scientific Historical Students As- sociation of the Vasyl Stefanyk Precarpathian National University Mykola Lom- pas	33
The welcoming speech of the representative of the Students' Historical Scien- tific Association at the Jagiellonian University Marcin Kumięga	34
CHAPTER I: STUDIES	37
Моника Каминская, <i>Первый этап влияния романской архитектуры в Галицкой Руси</i>	39
Zuzana Orságová, <i>The marriages between the Árpáadian kings and princesses from the Rus'</i>	49
Катерина Валявська, <i>Володар Ростиславович та Олексій Комнін. Русько- візантійські матримоніальні зв'язки в першій чверті XII ст.</i>	55
Роман Сухар, <i>Роль галицького боярства У князівській усобиці 1153–1154 рр.</i>	65

Юрій Довган, <i>Озброєння галицьких воїнів У XII ст.: загальна характеристика</i>	71
Андрій Живачівський, <i>Половці на службі в Данила Романовича</i>	80
Адриан Юсупович, <i>„На двое будущу”. Баскаки в Галицькому князстві в XIII в.</i>	86
Angelika Hergúová, <i>On the Question of Co-operation of Galician, Polish and Hungarian Rulers towards Přemysl Ottokar II after 1270</i>	91
Андрій Стасюк, <i>Russia/Ruthenia на сторінках французьких джерел XIII ст.</i>	98
Paul Srodecki, <i>„Scutum inexpugnabile contra crudelem gentem Tartarorum”: the use of the „Christian outpost” propaganda to legitimize the conquest of Galicia-Volhynia under the two last Piast kings of Poland, 1323–1370.</i>	114
Андрій Федорук, <i>Воєнна діяльність Володислава Опольського на території „Шипинської землі” У 1374–1377 рр.</i>	121
Витас Янкаускас, <i>Положення волинського князя Любарта в династії Гедиміновичей</i>	132
Іванна Папа, <i>Гедиміновичі в Галичині та на Волині У XIV – XV ст.</i>	139
Laugynas Šedvydis, <i>Dukes of Holshany in Kiev from early 14th century to year 1430</i>	156
Эвелина Лилия Полянская, <i>„Угнетённая войной и опустошенная огнём”, или Свидригайло против Ягайло в борьбе за Волынскую землю в освещении Яна Длугоша и польской историографии</i>	165
Adam Mesiarkin, Dominik Blanár, <i>Slovak historiography of history of medieval Galicia and Volhynia</i>	172
Володимир Стефанишин, <i>Відносини Галицько-Волинського князівства з папською курією в другій половині 1240-х рр. в оцінці сучасної української історіографії</i>	179
Богдан Томенчук, <i>Давній Галич в новітніх археологічних дослідженнях</i>	185
Ігор Коваль, <i>Галицька „чорна археологія” і „білі плями” історії</i>	198
CHAPTER II: LECTURES	211
Dariusz Dąbrowski, <i>Rurik dynasty's matrimonial Policy</i>	213
Márta Font, <i>Principles and Methods in the Policy of the Hungarian King, Andreas II concerning the Galician-Volhynian Principality</i>	228

Martin Homza, <i>Coloman King of Galicia (1208? – 1241) on the background of Arpad dynasty's foreign and home policy in the first half of the 13th century</i>	236
Leontiy Voytovych, <i>King Daniel Romanovych: last years of life (1253–1264)</i>	243
 CHAPTER III: DEBATES	 251
Debate I: <i>Foreign policy of the Galician and Volynian lands principalities in the second half of the 11th–12th c., the round table discussion with prof. Márta Font and prof. Leontiy Voytovych</i>	253
Debate II: <i>Galician–Volhynian Romanovich dynasty's state in international relations (13th – first half of 14th c.), the round table discussion with prof. Dariusz Dąbrowski, PhD Vitaliy Nagirnyy and PhD Myroslav Voloshchuk</i>	258
 CHAPTER IV: LITERATURE REVIEW	 267
<i>Historia Scepusii</i> , т. 1: <i>История Спиша</i> , науч. ред. Мартин Гомза и Станислав А. Срока, Братислава-Краков 2009–2010, 661 с. [<i>Historia Scepusii</i> , vol. 1: <i>Dejiny Spiša / Dzieje Spisza</i> , vedecká redakcja Martin Homza a Stanisław A. Sroka/redakcja naukowa Martin Homza i Stanisław A. Sroka, Bratislava–Kraków 2009–2010, 661 s.] – <i>Vitaliy Nagirnyy</i>	269
Майоров Александр Вячеславович, <i>Русь, Византия и Западная Европа: Из истории внешнеполитических и культурных связей XII–XIII вв.</i> , Санкт-Петербург: Дмитрий Буланин, 2011, 800 с. [<i>Studiorum Slavicorum Orbis</i> , Вып. 1] – <i>Adrian Jusupović</i>	271
Майоров Олександр, <i>Галицько-волинський князь Роман Мстиславич: володар, воїн, дипломат</i> , т. 1: <i>До вивчення джерел з історії внутрішньої та зовнішньої політики</i> , Біла Церква: Видавець Олександр Пшонківський, 2011, 318 с.; т. 2: <i>Політична і культурна спадщина, родина, династія</i> , Біла Церква: Видавець Олександр Пшонківський, 2011, 462 с. – <i>Леонтій Войтович</i>	272
Нагирный Виталий, <i>Внешняя политика княжеств Галицкой и Волынской земель в 1198 (1199) – 1264 годах</i> , Краков: Издательство Польской Академии Умеентности, 2011, 362 с. [<i>Nagirnyj Witalij, Polityka zagraniczna księstw ziem halickiej i wołyńskiej w latach 1198 (1199) – 1264</i> , Kraków: Wydawnictwo Polskiej Akademii Umiejętności, 2011, 362 s. (<i>Prace Komisji Wschodnioeuropejskiej Polskiej Akademii Umiejętności</i> , т. XII)]. – <i>Márta Font</i>	273

- Томенчук Богдан Петрович, *Олешківська ротонда. Археологія дерев'яних храмів Галицької землі XII – XIII ст. Матеріали археологічних досліджень 1981–1984 рр.*, Івано-Франківськ: Гостинець, 2005, 168 с. – *Мирослав Волощук* 275
- Томенчук Богдан Петрович, *Археологія некрополів Галича і Галицької землі. Одержавлення. Християнізація*, Івано-Франківськ: Гостинець, 2006, 328 с. – *Мирослав Волощук* 276
- Томенчук Богдан Петрович, *Археологія городищ Галицької землі. Галицько-Буковинське Прикарпаття. Матеріали досліджень. 1976–2006 рр.*, Івано-Франківськ: видавець І. Я. Третяк, 2008, 696 с. – *Андрій Стасюк* 278
- Voityovych Leontiy, *Galician-Volhynian sketches*, Bila Церква: Publisher Alexander Pshonkivskyu, 2011, 477 p. [Войтович Леонтій, *Галицько-волинські етюди*, Біла Церква: Видавець Олександр Пшонківський, 2011, 477 с.] – *Vitaliy Nagirnyu* 280
- Princely epoch: history and culture* / [ed. Volodymyr Aleksandrovych]; National Academy of Sciences of Ukraine, Institute of the Ukrainian Studies named after I. Kuryakovich, Lviv, 2011, Vol. 4, 308 p. [*Княжа Доба: історія і культура* / [відп. ред. Володимир Александрович]; Національна академія наук України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича, Львів 2011, Вип. 4, 308 с.] – *Vitaliy Nagirnyu* 282
- Princely epoch: history and culture* / [ed. Volodymyr Aleksandrovych]; National Academy of Sciences of Ukraine, Institute of the Ukrainian Studies named after I. Kuryakovich, Lviv, 2011, Vol. 5, 272 p. [*Княжа Доба: історія і культура* / [відп. ред. Володимир Александрович]; Національна академія наук України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича, Львів 2011, Вип. 5, 272 с.] – *Vitaliy Nagirnyu* 284
- Студентські історичні зошити. Збірник студентських наукових праць*, Івано-Франківськ: Гостинець, 2010, Вип. 1, 154 с. – *Андрій Живачівський, Андрій Стасюк* 286
- Студентські історичні зошити. Збірник студентських наукових праць*, Івано-Франківськ: ПП Третяк Ігор, 2011, Вип. 2, 142 с. – *Андрій Живачівський, Андрій Стасюк* 287
- Information about authors 289

Debate II

GALICIAN–VOLHYNIAN ROMANOVICH DYNASTY'S STATE IN INTERNATIONAL RELATIONS (13TH – FIRST HALF OF 14TH C.)

the round table discussion with

Prof. Dariusz Dąbrowski (Kazimierz Wielki University of Bydgoszcz, Poland),

PhD Vitaliy Nagirnyy (Jagiellonian University of Krakow, Poland),

PhD Myroslav Voloshchuk (Vasyl Stefanyk Precarpathian National University of Ivano-Frankivsk, Ukraine)

Stenographic record of the discussion

Moderator: PhD Adrian Jusupović (IPN-UW)

• **Moderator:** Уважаемые участники конференции, мы начинаем наш второй круглый стол под названием *Государство галицко-волинских Романовичей в международных отношениях (XIII – первая половина XIV вв.)*. Сегодня в круглом столе примут участие: профессор Дариуш Домбровский из Университета Казимира Великого, доктор Виталий Нагирный с Ягеллонского университета и доктор Мирослав Волощук с Прикарпатского университета.

Первый вопрос я хотел бы задать профессору Дариушу Домбровскому. Дариуш, Вы известны своими генеалогическими исследованиями и работами о русской княжеской семье. Скажите пожалуйста, какое влияние на внешнюю политику галицко-волинских князей имели женщины?

• **Prof. Dariusz Dąbrowski. Answer:** Для начала надо отметить, что в источниках сохранилось очень мало информации о деятельности женщин. Хорошим примером такого состояния вещей есть ситуация с вдовой галицко-владимирского князя Романа Мстиславовича. С 1205 г., с момента трагической смерти мужа она

исполняла функции – говоря немного анахроническим языком – регентки. От имени своих сыновей она вела переговоры с венгерским королем Андреем II и польским князем Лешком Белым. Такая ситуация сохранялась примерно до 1219 г. после этого княгиня жила еще много лет и, вне сомнения, отыгрывала важную роль в политике её сыновей, Даниила и Василька. Первый из упомянутых князей в конце 1253 г. советовался с матерью по поводу принятия королевской короны от папского легата Опино. Но несмотря на такую большую роль княгини, дворский летописец Романовичей даже не упомянул её имени а упоминания о ней, можно сказать, были вызваны необходимостью. Это показывает нам источниковедческие проблемы, с которыми сталкивается историк при исследовании деятельности женщин в средневековой Руси. Одновременно, судьба вдовы Романа Мстиславовича хорошо показывает, что иногда женщины имели большое политическое значение, не только в таких специфических ситуациях, как неопределенность ситуации после смерти мужа и необходимость опеки над малолетними сыновьями, но также в „нормальных” условиях. При этом я не упоминаю, из-за полного молчания источников на эту тему, о неформальном влиянии жён на своих мужей. Но хочу вкратце упомянуть о значении женщин в матримониальной политике. Ведь именно благодаря им их мужья заключали союзы с их отцами и наоборот.

Возвращаясь к проблеме влияния женщин на политику их мужей хочу вспомнить о значении жены галицкого князя Ярослава Владимировича – Ольги Юрьевной. В конце 1170 г. она оказалась во главе боярской оппозиции против своего мужа. Выхала с княжества в Польшу и оттуда, вместе с сыном, внимательно следила, а возможно и управляла сопротивлением правлению Ярослава. Даже если княгиня была только марионеткой в руках галицких бояр, то и так её решение оставить мужа и выехать в польские земли свидетельствует о большой политической самостоятельности княгини.

• **Moderator:** Следующий вопрос адресован к доктору Виталию Нагирному. Виталий охарактеризируйте пожалуйста, отношения галицко-волинских князей с Апостольской Столицей на протяжении XIII в.

• **PhD Vitaliy Nagirnyy:** *Answer:* Для начала я хотел бы подчеркнуть несколько важных моментов. Во-первых, говоря о галицко-волинских князьях я подразумеваю в первую очередь представителей русских княжеских домов. Касается отношений представителей других династий на галицком троне (напр. венгерских Арпадов) с курией, я не буду. Во-вторых, источники сохранили информацию о контактах с папством только одной, правда самой могущественной, ветви волинских Мстиславовичей – Романовичей. О возможных отношениях с Апостольской Столицей представителей других династий, владеющих княжескими престолами в Галицкой и Волинской землях в этот период, нам ничего неизвестно (за исключением упомянутых выше Арпадов). В третьих, что касается отношений

Романовичей и курии то мы более-менее уверенно можем говорить только о второй половине 40-х и первой половине 50-х гг. XIII ст. Остальной отрезок этого периода или не представлен в источниках вообще (вторая половина XIII в.) или представлен достаточно туманно и путанно (начало XIII в., 1230-тые гг.).

В отношениях Романовичей с Апостольской столицей, по моему мнению, можно выделить несколько этапов. Первый из них можно назвать условным и отнести к первому десятилетию XIII в. к нему относятся два упоминания которые только с большой натяжкой можно назвать контактами галицко-волинских правителей с Римом. Я имею ввиду свидетельство В. Татищева, не подтвержденное ни одним другим источником, о посольстве папы Инокентия IV к Роману Мстиславовичу в 1204 г. и папскую буллу общего характера, датированную 1207 г. и адресованную ко всем русским князьям.

Очередной этап – это 1230-тые гг. Здесь имеем два интересных сообщения источников. Первое из них встречаем в булле папы Григория IX (18 VII 1231), в которой сообщается о желании „короля Руси” признать юрисдикцию папы. Возможно правы были В. Абрахам, М. Чубатый и Я. Матушевский считающие, что этим „королем Руси” был Даниил. В таком случае можно бы датировать первые контакты Романовичей с курией 1231 г. Другое упоминание находим в *Хронике Яна Длугоша*, где под 1238 г. сообщается о основании в Галиче конвента доминиканцев. Если этот факт действительно имел место то появление католического ордена в галицких землях должно было быть согласовано с Даниилом Романовичем.

Наиболее активным этапом отношений Романовичей с папской курией была вторая половина 40-х и начало 50-х гг. XIII в. Он является также наиболее исследованным в научной литературе, хотя – хочу это четко подчеркнуть – далеко не на все вопросы истории нашли ответы. Я несогласен с тем, что русские князья уже в 1246 г. добивались от папы организации антимонгольской коалиции, как не согласен также с тем, что Инокентий IV преследовал цель заключить церковную унию (такие мнения доминируют в историографии). По моему убеждению, главной целью Даниила и Василька в 1246–1247 гг. было урегулирование с помощью Инокентия IV отношений с западными соседями – венгерским королем и краковским князем, а также поддержка папы в „ятвяском вопросе”. Русским князьям удалось решить оба вопроса (договор с Белой в Изволине осенью 1246 г., возобновление союза с Болеславом, подчинение Ятвигии в 1248 г. и организация там католического епископства во главе со ставленником Даниила). В свою очередь, Инокентий IV с самого начала пререговоров добивался от Романовичей принятия католического обряда (!) но не унии. И только неуступчивость Даниила и Василька принудила его ограничить свои требования унией церквей. Я согласен с А. Головком в том, что после 1248 г., когда обе стороны достигли определенных результатов, переговоры утратили свою интенсивность но не были сорваны. Их активность снова увеличилась в начале 1250-х гг., когда на первое место выдвинулась проблема организации коалиции против монголов. Апогеем

контактов Романовичей с Апостольской Столицей стала коронация Даниила в конце 1253 г.

• **Moderator:** Третий вопрос хочу задать доктору Мирославу Волощуку. Мирослав, скажите пожалуйста, как на внешнюю политику Романовичей влияли галицкие бояры?

• **PhD Myroslav Voloshchuk. Answer:** Мої колеги давали відповідь російською мовою, а я відповідатиму українською, оскільки абсолютна більшість іноземних учасників нашої конференції чудово її розуміє, не кажучи вже про вітчизняне представництво. Що стосується впливу боярства на зовнішню політику Романовичів, чи володарів сусідніх європейських держав, то безумовно він був дуже відчутним. Галицьке боярство складалося із осіб, що мали прекрасний досвід у веденні як війни, так і дипломатичних переговорів. Це були освічені люди, які, що добре показав Олег Купчинський, мали власні канцелярії і навіть могли вести літописання. Галицькі бояри являли собою прошарок суспільства надзвичайно зацікавлений у торговельному розвитку власної землі, покращенні її обороноздатності, а тому, природно, вони активно впливали на зовнішню політику сусідніх правлячих династій. Ми можемо привести не одне джерельне підтвердження, як очільники знаті заохочували угорських королів до походу проти Романовичів і навпаки, як плели інтриги навколо князів, котрих не бажали бачити на галицькому престолі (наприклад проти Мстислава Мстиславовича). В даному випадку ми маємо справу із чисельними проявами прямого і опосередкованого впливу на зовнішню політику цілого ряду монархів, серед яких чільне місце займають угорські королі Ендре II і Бела IV, руські князі Мстислав Мстиславович, Мстислав Німий, Олександр Всеволодович, Данило і Василько Романовичі, краківсько-сандомирський князь Лешок Білий та ін.

Частина представників галицької знаті володіла земельними пожалуваннями за межами Галичини, зокрема в Угорщині, а їхні сім'ї перебували у матримоніальних зв'язках із представниками угорської дрібної і середньої знаті. Тому я ще під час першої відкритої лекції пана професора Даріуша Домбровського не випадково спитав його, чи міг мати практичний вплив на східну політику Угорського королівства у другій половині XIII ст. шлюб укладений між донькою Романа Даниловича і Гертруди Бабенберг – Марії із представником роду Гуткелєд – Йоахимом. Схожі родинні зв'язки безумовно цікаві з точки зору вивчення і даного питання.

• **Moderator:** сейчас я предлагаю аудитории включиться в дискуссию.

• **PhD Juriy Dovgan (ПНУ). Question:** Мирослав, скажіть будьласка, чим пояснюється незвичайна самостійність галицьких бояр, у порівнянні з боярством

інших земель Русі? Їх походженням від племінної знаті білих хорватів чи якимось іншим фактором?

• **PhD Myroslav Voloshchuk.** *Answer:* Дякую за цікаве запитання. Ми мало що знаємо про походження і спорідненість галицького боярства XII – XIV ст. із хорватською племінною знаттю, оскільки конкретних досліджень у даному напрямі не проводилось жодних, а в літературі маємо лише припущення з даного приводу. Тим не менше, ми маємо на сьогоднішній день кілька хороших загальних робіт, в тому числі – присутніх наразі тут професорів Олександра Майорова та Леонтія Войтовича. Не виключено, що певний генетичний зв'язок в даному плані існував, однак самотійність боярства сформувалась не в XI і мабуть що навіть не в першій половині XII ст., а зберігала певну плінність і найповніше проявившись наприкінці XII і у XIII ст. Земельні відносини, які існували в Галицькій землі значною мірою сформували почуття особливої незалежності, стали частиною менталітету. Галицькі бояри не просто мали певні володіння, якими користувалися в абсолютно унікальний спосіб – далеко відмінний від того, як господарювали бояри Київської, чи Чернігівської земель, але й іноді деякі з цих земель самі роздавали боярам-чужинцям. Мова йде в першу чергу про пожалування частини Коломийської волості чернігівським боярам, про що очевидно Олександр Майоров міг би зі мною посперечатися.

• **Prof. Márta Font (PTE).** *Question:* Мой вопрос адресован к доктору Виталию Нагириному и касается терминологии. Виталий, скажите пожалуйста, княжество это государство? Или все таки нет? И какую государственную структуру имела Галицко-Волынская Русь?

• **PhD Vitaliy Nagirnyy.** *Answer:* Конечно же княжество это форма средневекового государства, которому присущи все основные признаки государственного образования: территория, население, независимость, система власти, денежная и налоговая системы, армия и др. Что же касается Галицко-Волынской Руси то надо подчеркнуть, что в этом регионе в разные годы существовало разное количество больших и меньших государственных образований. В 1198(1199)–1205 гг. Галицкая земля и часть Волынской, были объединены под властью Романа Мстиславовича. В остальной части Волыни существовали Луцкое, Белзское, Пересопницкое и возможно несколько меньших княжеств. После 1205 г. в регионе появляется ряд новых государств. В Галицкой земле образовались Галицкое, Звенигородское, Перемишльское и Теребовельское княжества. На Волыни существовали Владимирское, Белзское, Червенское, Луцкое, Пересопницкое княжества и меньшие уделы. В Галицкой земле объединительные процессы наметились уже в середине второго десятилетия XIII в., когда практически целая земля оказалась под властью галицких правителей (за исключением нескольких

кратких периодов в 1220-х и 1230-х гг.). Иначе выглядела ситуация на Волыне, где удельные княжества существовали практически до середины 1230-х гг. Во второй половине 30-х гг. XIII в. сохранились уже только Волынское и Галицкое княжества. После объединения Галицкой и Волынской земель в 1245 г. можем говорить о княжестве галицко-волынских Романовичей (до 1253 г.), а от 1253 г. – о Русском королевстве во главе с Даниилом Романовичем, которому подчинялись княжества его брата и сыновей (до 1264 г.). От середины 1260-гг. и до конца XIII в. в галицко-волынских землях снова наблюдаем существование отдельных княжеств во главе с представителями династии Романовичей: Васильком Романовичем, Львом Даниловичем, Шварном Даниловичем, Мстиславом Даниловичем, Владимиром Васильковичем, Юрием Львовичем. В начале XIV в. большую часть галицко-волынских земель объединил под своей властью Юрий Львович, который, как и его дед Даниил, владел титулом короля Руси. Очередное разделение государства на галицкую и волынскую части было произведено сыновьями Юрия – Андреем и Львом II. Такая ситуация сохранялась до 1323 г. когда Галичина и Волынь оказались под властью Болеслава Юрия II (до 1340 г.), последнего правящего представителя династии Романовичей.

• **Volodymyr Stefanyshyn (ПНУ).** *Question:* Моє питання адресоване до Мирослава Волощука. Відомо, що Данило Романович взяв участь у коронації угорського короля Бели IV в 1235 р., під час якої руський князь вів королівського коня. Прокоментуйте будьласка цей епізод.

• **PhD Myroslav Voloshchuk.** *Answer:* з даного приводу я міг би багато сказати, а тому за браком часу, відправляю особливо зацікавлених до своїх статей, які почергово від 2005 р. були видані У Печі, у Києві та У Санкт-Петербурзі. Можна дуже по-різному сприймати участь Данила У коронації Бели IV, однак дуже часто історики розглядають даний фрагмент поза контекстом інших подій періоду 1235–1241 рр. По-перше, кілька років по коронації, коли галицький престол контролювали Михайло Всеволодович і його син Ростислав – союзники Арпадів (а можливо в якійсь мірі і залежні від них князі), Романовичі отримують від Бели в пожалування Перемишль. Як розглядати даний жест, тоді, коли Перемишльська земля не мала спільного кордону із вотчинними землями Данила і Василька на Волині? Це швидше нагадує ленне надання. Крім того, як розцінювати піврічне перебування Данила Романовича, його сина Лева та значного супроводу у складі галицьких бояр при дворі Бели IV впродовж вересня 1240 – березня 1241 рр., тобто на момент, коли володіння князів (які на той момент вже включали і Галичину, і Київ) вщент нищилися монголами? Це була банальна втеча, чи як вказував літописець – намір породичатися із королем? На наш погляд, настільки тривале перебування і повне замовчування придворного літописця про його перипетії засвідчувало залежність від угорців, які знаючи про прихід татарів, вели

переговори із сусідніми володарями щодо організації відсічі кочівникам. Мабуть саме для цієї цілі до двору Арпадів був викликаний Данило зі своїм почтом, який одночасно вів свою власну політику щодо одруження сина із донькою Бели. Золота була в оновленому варіанті від 1231 р. чітко регламентувала, що всі піддані короля повинні обороняти державу від вторгнення ворога. Наскільки підданим можна на той момент вважати старшого Романовича сказати важко, тим не менше його війська участі у битві з Бату на р. Шайо не взяли. З даного приводу можна приводити ще не один аргумент, а тому маю надію, що в недалекому майбутньому читачі зможуть із усіма свіжими поглядами ознайомитися у моїй більш комплексній публікації.

• **Prof. Dariusz Dąbrowski.** *Comment:* Я хочу заметить, что зависимость Романовичей, в частности Даниила, от венгерских королей проявляется практически на протяжении всей первой половины XIII в., начиная еще со времени вкратце после смерти Романа. При этом я не считаю, чтобы ленная зависимость была признана уже во время встречи матери Даниила и Василька с Андреем II в Санок. По моему мнению это имело место во время второго венгерского похода на Русь, в период когда Романовичи потеряли Галич и держались только во Владимире. Это проявилось в первую очередь в титулатуре венгерских правителей, которая, что очень интересно, не изменилась даже после урегулирования отношений Арпадов с Романовичами в 1246 г.

• **Andrii Zhyvachivskyy (UW-PAN).** *Question:* Moje pytanie adresowane do Dariusza Dąbrowskiego. Czy może Pan dać odpowiedź na pytanie dlaczego po wygaśnięciu dynastii Romanowiczów na tron halicko-włodzimierski nie został zaproszony ktoś ze spokrewnionych z Romanowiczami książąt ruskich lecz Bolesław Trojdenowicz, przedstawiciel polskiej dynastii?

• **Prof. Dariusz Dąbrowski.** *Answer:* Nie zajmowałem się dokładnie sprawą następstwa po synach Jerzego Lwowicza, jednak trzeba najpierw zaznaczyć, że przecież Bolesław Trojdenowicz nie był jedynym kandydatem do osieroconego tronu halicko-wołyńskiego. Trzeba pamiętać o pretensjach choćby Siemowitowiczów dobrzyńskich, a skąd – wobec braku źródeł – mamy wiedzieć, czy nie został zaproszony ktoś z Rurykowiczów? Dodam, że zarówno Bolesław, jak i Siemowitowicze byli bardzo bliskimi krewniakami Andrzeja i Lwa, choć – oczywiście – po kądzieli. Rozgrywka o władzę nad państwem Romanowiczów była jednak zbyt poważna, by odwoływać się wyłącznie do spraw spokrewnienia kandydatów z dynastią.

• **Andriy Stasiuk (ПНУ).** *Question:* Моє питання скероване до доктора Віталія Нагірного. в одній із своїх праць Ви висловили думку про те, що ініціатором переговорів між Романовичами та Інокентієм IV був Данило, а посередником

могли бути домініканці. а як тоді можна трактувати перебування при дворі Василька в 1245 р. папського посла до монголів, францисканця Іоанна Плато Карпіні – як випадкову зустріч чи все таки як початок офіційних переговорів?

• **PhD Vitaliy Nagirnyy.** *Answer:* Намую думку немає поважних підстав твердити, що перебування францисканського монаха при дворі галицько-волинських князів у 1245 р. було ініційоване Папою. Представляю кілька важливіших аргументів. По-перше, сам Карпіні в своєму опису подорожі до монголів записав, що про можливість подорожі через Русь він дізнався тільки від чеського короля. Якщо б його завданням було налагодити відносини із Романовичами то, безумовно, папський посланець від самого початку планував би поїздки через руські землі. По-друге, францисканець відмічає, що його зустріч з Васильком для нього самого була несподіванкою. По-третє, під час перебування у Володимирі Карпіні зачитав буллу Інокентія IV, датовану 25 травня 1245 р. і адресовану в загальному до всіх християн-некатоліків. Якщо б курія поставила перед своїм послом завдання вести переговори із Романовичами то логічно було б очікувати, що Карпіні представить руським князям не згадану вище буллу, але спеціальний лист адресований до Данила і Василька. Крім того, хочу звернути увагу ще на один цікавий факт. Ми знаємо, що в 1246–1247 рр. переговори з галицько-волинськими князями від імені Апостольської Столиці вели домініканці. Якщо б місія Карпіні передбачала нав'язання контактів із Романовичами то незрозуміло чому пізніше Папа доручив проведення переговорів їх конкурентам – домініканцям. На мою думку, всі факти вказують на те, що Карпіні не був уповноважений Папою на ведення офіційних переговорів із галицько-волинськими князями, а розпочав їх з власної ініціативи, користуючись сприятливою для цього ситуацією.

• **Iryna Tymar (ПНУ).** *Question:* Пане професоре, відомо, що *Руська Правда* регулює навіть такі нюанси прав жінок як глибина наклону дівчини і вагітної жінки єпископу. Чи допускає вона можливість розводів і чи взагалі розводи зустрічались у княжих сім'ях?

• **Prof. Dariusz Dąbrowski.** *Answer:* Я написав спеціальну працю присвячену розводам у руській князій сім'ї в XII і XIII ст. і представив в ній наступні висновки. В візантійським законодавстві, яке мало важливий вплив на формування правової системи Русі, а також у звичаєвому руському праві існували можливості розірвання подружнього зв'язку. Я не буду тут вдаватись до детального обговорення цієї проблеми, відсилаючи всіх зацікавлених до згаданої публікації. Відмічу тільки, що практика підтверджує, що розвод або розірвання шлюбу були практиковані серед Рюриковичів. Для досліджуваної династії процент розводів був навіть досить показовим – біля 1/10 від всіх одружень. Причини рішення конкретного князя (в основному саме чоловікам належала ініціатива в даному процесі, хоча часами

і жінки вирішували долю свого шлюбу) про розірвання шлюбу були різними. Найчастіше однак, за ними крились причини політичного характеру.

• **PhD Juriy Dovgan (ПНУ).** *Question:* Пане професоре, Ви згадували про те, що в окремих князівських парах між подружжям існували почуття які можна назвати коханням. Чи могли б Ви навести конкретні приклади?

• **Prof. Dariusz Dąbrowski.** *Answer:* Звичайно, як відомо, династичні шлюби були в першу чергу політичними контрактами. Почуття при їх заключеннях не брались під увагу. Часто аж до заручення наречений та наречена не мали можливості познайомитись з своїм майбутнім чоловіком чи друдиною. Тим не менш, інколи в подружжя з'являлись почуття. Ця проблема дуже часто є складною для дослідження, оскільки автори джерел не були зацікавлені в реєструванні таких речей. Більше того, вони часто взагалі оминали увагою жінок руських правителів. Тому почуття можна прослідковувати тільки на підставі випадкових інформацій, поданих в основному придворними літописцями, котрі знаходились найближче до князівської родини і які інколи виходили за рамки офіційних канонів літописання. Мені здається, що можна говорити про близькі відносини між Володимиром Васильковичем і Ольгою Романівною. Можна говорити, що князь дбав про свою дружину і довіряв їй, а вона віддячувалась йому тим самим. Схожою була ситуація у шлюбі Всеволода Велике Гніздо із його першою дружиною та в шлюбі смоленського князя Романа Ростиславовича. Літописи реєструють також приклади розпачі дружин по смерті їх чоловіків.

• **Prof. Márta Font (PTE).** *Comment:* в дополнение к высказыванию Дариуша Домбровского я бы хотела навести пример с венгерской истории когда между монаршими супругами существовали очень теплые отношения. Речь идет о дочери Андрея II, Елизавете (позднее признанной святой) и ландграфе Тюрингии Людвике.

• **Moderator:** summary of the discussion.